

DR. KAREL HÁDEK

PANORAMA

LITERATUR

DÁNSKÉ A

ISLANDSKÉ

NÁKLADEM ČESKO-SLOVENSKÉ
GRAFICKÉ UNIE A. S. V PRAZE

PANORAMA LITERATUR

DÁNSKÉ A ISLANDSKÉ

DR. KAREL HÁDEK

PANORAMA LITERATUR

dánské a islandské

NÁKLADEM ČESKO-SLOVENSKÉ
GRAFICKÉ UNIE A. S. V PRAZE

KNIHOVNA KRKONOŠSKÉHO MUZEA
VRCHLABÍ

Pr. č.: 20 972

S.:

připisují tento přehled, po mém soudu aktuální, neboť zatím kdy čtenáři jiných severských literatur mají k ruce živé Bingovy Dějiny norské literatury a Heidrichův dobrý Přehled dějin švédské literatury, jest čtenář dánského písemnictví odkázán na třišt' časopiseckých článků a monografické úvody jednotlivých překladů, čtenář islandské literatury dokonce jen na suchá hesla naučných slovníků. A přece náš zájem o obě literatury je živý a stále se stupňuje.

Písemnictví dánské má u nás tradici čtyřicetiletou.

Dánská kniha (Andersenův román „Improvisátor“) objevila se u nás v překladě již roku 1851, ale jako celek vstoupila dánská literatura do naší až na přelomu století překrásnými Andersenovými pohádkami, přetlumočenými kongeniálně Vrchlickým. Stalo se tak v době, kdy na evropském literárním nebi zářilo severské souhvězdí Ibsen — Björnson — Strindberg nejjasněji a kdy první dramatik ovládal i naše jeviště. Pod záštitou slavné spisovatelské trojice poznávali jsme severské knihy, plné prostoty, vážnosti a hloubavosti, ale i veselí, srdečnosti a nelíčené citovosti.

O Dánsku, jeho duchovní a hmotné kultuře poučil nás prvně v stejnojmenné knize prof. Dr. Arnošt Kraus, zakladatel našich kulturních styků s Dánskem. Věnoval v ní dosti místa i literatuře. Karel Kučera přeložil jako protějšek Peera Gynta epickou báseň Paludan-Müllerovu

„Adam Homo“, A. Schulzová stěžejní dílo Brandesovo „Hlavní proudy literatury století XIX“ a j. Na našem jevišti objevil se otec dánského divadla Ludvík Holberg a na stolech intelektuálů díla Sörena Kierkegaarda, největšího myslitele severského, jehož studium bylo však později neprávem opomíjeno. Těsně před válkou nastoupila celá legie moderních překladatelů (M. Lesná-Krausová, H. Kosterka, G. Pallas, H. Hackenschmidt, V. Šuman, K. Vetter a j.). Výsledkem jejich práce bylo souborné vydání autorů nejvýznačnějších, z ostatních aspoň charakteristických ukázek.

Dosažením státní samostatnosti utužili jsme předválečné — trochu akademicky chladné — styky se sympatickým Dánskem. Postavili jsme je teď na základ společenský, přátelský a čilé výměny kulturních statků. Starala se o to Československo-dánská společnost a po ní na širší základně zbudovaný Ústav skandinávsko-nizozemský. Bezprostřední styk vynutil si znalost řeči, prostředkovanou četnými jazykovými kursy, slovníky (Trnka-Lesná) a cvičebnicemi (I. Stemannová).

Poznání moderní literatury islandské je naproti tomu až popřevratové. Přiznejme si, že do té doby byl pro nás Island tajuplným ostrovem mythů, ság a edd, které nám mistrně tlumočili E. Walter, K. Vrátný a O. S. Vetti. O tom, že má Island i literaturu moderní, živou a svěráznou, přesvědčili jsme se až z knih Gunnarssonových, Svenssonových a Kambanových (které překládá vkusně J. Vrtišová), osobních rozmluv a vzájemných návštěv. A ještě více bychom o Islandu zvěděli, kdybychom si přeložili Thordarssonovy „Listy Lauře“, zhušťující essayistic-

kou formou islandskou kulturu od mythických dob po střízlivý dnešek. Ale průlom byl učiněn i zde. Základy vzájemného poznání byly položeny. Doufejme, že stavba bude pokračovati.

A nyní něco pro domo mea:

Má snaha o dějiny dánské literatury v češtině není nová. Již koncem války přeložil jsem Jörgensenovy dějiny, stručně a jasně psané. Tiskem nevyšly pro přehnané finanční požadavky německé nakladatelské firmy, vlastníci autorská práva, a pak pro nedůvěru českého nakladatele v autorovu objektivnost. Časového rozpětí dvaceti let použil jsem k studiu různých literárních dějin a zejména k soustavné četbě soudobých autorů, jejíž výsledkem jsou poslední kapitoly naší knihy. Při nezbytné stručnosti, diktované nedostatkem místa, snažil jsem se alespoň o úplný výčet autorů (aby každý čtenář našel svého — rozumí se správně zařazeného a charakterisovaného), místy snad v neprospěch celku.

Jednotlivé knižní překlady v textu neuvádím. Zájemce najde je v „Bibliografii česko-skandinávsko-nizozemské“ (Spisy knihovny hl. m. Prahy, č. 13). Zato bych se rád zmínil alespoň o nejdůležitějších studiích z oboru dánskému písemnictví. Kromě prací Krausových jsou to články Dr. O. Heidricha „Československo v zrcadle dánské literatury“, „Dánsko v zrcadle Holbergových komedií“, „Holberg a Oehlenschläger“ (vesměs revue „Nové Čechy“), autorovy statě: „Dánští lyrikové“ (Pokroková revue, 1914), rozšířená později za úvod překladů dánské lyriky, „Kierkegaard“ (Lidové Noviny 12. XI. 1930), „Dánská a islandská literatura nové doby“ (Poznání

III 9-10), Pallasova studie o současné literatuře dánské („XX. století“), M. Lesné-Krausové v knize „Co čísti z literatur germánských?“ a j.

Nakonec malou poznámku k zamezení základního omylu.

Obě literatury, ač spojeny poutem společného původu a kmenové příslušnosti, jsou svébytné a poněvadž nemají po stránce jazykové a vývojové nic společného, vzájemně nezávislé. Obě samostatné stati jsou spojeny v naši knihu pouze z důvodů vnějších.

K. H.

PÍSEMŇICTVÍ STAROSEVERSKÉ

Skandinavci — Dánové, Norové, Švédové a Islandané — jsou částí kmene gotsko-germánského a tvoří rodinu. Jejich řeč vznikla z jediného jazyka, kterým mluvil až do příchodu křesťanství (kolem roku 1000) celý skandinavský sever. Říkalo se mu v Dánsku „dönsk tunga“ (dánský jazyk) a v Norsku „Norrena-mál“ (norský jazyk). Dánové, Islandané a Norové jsou rodnými bratry. Jejich řeči liší se toliko málo výrazy, které byly přejaty z ciziny neb lidových nářečí. Není mezi nimi rozdílu většího nežli mezi češtinou a slovenštinou. A jako čtou na Slovensku evangeličtí kazatelé českobratrskou češtinou, tak káží jejich norští spolubratři starodánštinou. Zato Švédsko se velmi odlišilo během dob od společné řeči. Rozdíl dánsko-norské řeči od švédštiny lze přirovnati rozdílu mezi námi a Jihoslovany. To znamená v praxi, že vzdělanci obou národů rozumějí si i bez slovníku.

Počátky literárního tvoření vznikají ve Skandinavii s příchodem křesťanství. Tato nová literatura není ovšem zprvu ještě ryze křesťanskou, ba lze říci, že jest převážně ještě ovlivněna pohanstvím. Dosud vyskytaly se jen ojediněle nápisy (na hrobních kamenech, zbraních, špercích a p.) *runami*, t. j. velkými latinskými písmenami. Nejstarší jsou z 3. století po Kristu.

Kolébku staroseverského písemnictví nejsou země spojené s evropskou pevninou, nýbrž vzdá-

lený a spoře obydlený ostrov Island, jež poznali za železné doby (asi 800 let po Kr.) Vikingové, neohrožení a bojovní kupci-mořeplavci z Norska. Houfně byl obydlen v polovici 9. stol. Nory, kteří prchli před krutou diktaturou krále Haralda, řečeného „Hárfagri“ (Krásnovlasý). Přinesli si z domova dosti pokročilou kulturu. Na Islandě žili zprvu v rodinách zřízením patriarchálním, ale již před r. 1000 založili stát (republiku, již stál v čele president, řečený „lagmadur“) se zemským soudem a sněmem. Tento sněm („athing“) byl *první demokratický parlament světa* a vydával zákony pro celou zemi. Nejdůležitější byl z r. 1000, zavádějící za státní náboženství křesťanství, přivezené německými a irskými knězi. (V Dánsku bylo přijato o dvacet let později — ač již dříve je zde hlásal „apoštol severu“ sv. Ansgar — rovněž v Norsku. Ve Švédsku až ve stol. 12.)

Plody staroseverského písemnictví jsou eddy, poesie skaldská a ságy.

Eddy (slovo znamená „babička“) byly písně mytické a hrdinské a dělí se na starší t. ř. „Saemundovy“*) z počátku 14. stol. a mladší „Snorrový“.***) Oboje obsahují národní písně o životě bohů a hrdinů. Jsou podobny něm. písním o Nibelunzích. Zvláštní místo má mezi nimi „Hávamál“ (Velepíseň), skýtající zajímavý pohled na etické názory Staroseveřanů. Některé eddy dochovaly se cele, jiné pouze ve zlomcích a obsah dalších známe pouze ze Saxonovy kroniky. Nejslavnější sbírka starších edd nazývá se „Codex regius“. Mladší eddy („Snorrový“) obsahují v několika oddílech

*) neprávem jmenované podle kazatele *Saemunda Sigfussona* (asi 1055-1134).

**) viz Sturlusson Snorr.

severskou mytologii. Formou i metrem jsou velmi různé a zpestřeny všemi básnickými figurami, jimiž vyznačují se národní písně vůbec. Ukázkou formálního umění a bohatosti výrazové jsou verše jedné z mladších edd:

Haki	Kraki
hamdi	framdi
geirum	eirum
gotna	flotna

(Haki podrobil si zbraněmi muže, Kraki jimi utvrdil mír.)

Skaldové jsou pěvci-básníci, starší obměna franc. *trouveurů*, něm. *Minnesängerů*, jihosl. *guslarů*. Chodili zemí od hradu k hradu a recitovali básně své nebo cizí. Jako nejstarší jmenují se *Starkad* a *Bragi*. Vyskytují se po celý středověk, nejvíce na Islandě, ale houfně též na dvorech norských králů Haralda (*Thjodolf*) a Hakona (*Eyvind Finsson*). O glorifikaci švédského krále Olafa Svatého zvláště se zasloužil skald *Thordarsson*. Druhy skaldského básnictví jsou chvalozpěvy na vynikající osoby („drapy“) a taneční písně („rimy“).

Ságy (doslova zkazky nebo povídky) jsou národní pověsti, které spočívají sice na podkladě dějinném, jsou však zahaleny ději vybájenými.*) Jejich rozkvět spadá do stol. 13. a domovem je opět Island, z něhož vybíhají nitky do ostatních severských zemí. Jednotlivých ság je velmi mnoho a věda stále objevuje nové. Jsou základem historického badání, jehož praotcem je *Ari Thorgilsson*, zvaný „hinn fródi“, učený. Jeho „*Íslandigábok*“ líčí stručně a historicky věrně osídlování Islandu.

*) několik ság a edd bylo též přeloženo do češtiny.

O něm, původu a životě prvních osadníků jedná též Sturlungova, čili „velká islandská sága“, pramáti četných ság rodových. Korunou ság je však královská sága „Heimskringla“ *Snorra Sturlussona* (1178—1241). Jak ukazuje název, líčí boje o domov (Island).

Čím dále do středověku přijímají ságy charakter zpěvů rytířských (na př. malá, ale poetická sága o Fridthjófovi), až konečně jsou pohlceny evropskou poesií legendární a rytířskou, kterou buď napodobí (Nornagaestsaga, Ragnár Lodbróks Saga, Vilkina s.) nebo zpracovávají (Alexandreis, Barlaam a Josafat, Tristan a Isolda, ságy trojské a j.). Průběhem doby vynořily se i „lžíságy“ nedějinné a zcela smyšlené.

Zmínili jsme se, že islandský sněm vydával zákony. Sbírce jich bylo dáno podivné jméno „Grágás“ (šedivá husa). Po okupaci Islandu Nory a politickém přivtělení ostrova k Norsku (1263) dostal Island nový zákoník Hákonův, jenž byl později rozšířen v t. ř. „Jónsbok“. Platil vedle zákoníka církevního. Zajímavým zjevem této doby je „Konungs skuggsjá“ — „královské zrcadlo“, obrazící věrně filosofii, státovědu a morálku.

DÁNSKÁ LITERATURA

POČÁTKY

Středověká literatura dánská je křesťansko-latin-
ská a křesťansko-národní.

První pěstovali kněží, zejména slavný kronikář *Saxo*, řečený pro svůj skvělý sloh „*Grammaticus*“. Žil ve 12. století, byl roskildským kanovníkem a tajemníkem rytířského arcibiskupa Absalona, zakladatele města Kodaně. Svému pánu věnoval *Saxo* životopis „*Vita Absalonis*“, základ k své kronice „*Gesta Danorum seu Historia Daniae*“. Byla rozsahem úctyhodná, ale velmi nekritická, neboť čerpala hojně z tradice a národních pověstí. Středověkou scholastiku pěstoval pařížský mistr a jediný dánský rektor pařížské university (před založením kodaňské — r. 1479 — byla hojně vyhledávána studenty z Dánska) *Anders Sunesön*, pozdější arcibiskup, autor „*Hexaameron*“. Z jeho díla zachován je hymnus „*Gabriel seslán s nebes*“. Kanovník *Svend Aagesön* (čti *Ögesén*) napsal kompendium o dánských králich, mnich *Aelnoth* o sv. Knudovi.

Mladší písemnictví (1250—1500) — křesťansko-národní — psáno je řečí brigittinskou, společným jazykem všech tří kmenů, nazvaném po národní světici Brigittě z Vadstena. Přináší zákoníky, lékařská díla a encyklopedie, v básnictví legendy, rýmované kroniky a báje. Národní písně (*Folkeviser*) vznikly z tanečních rýmů, zpívaných panoši a šlechtickými dívkami k tanci za dlouhých a jas-

ných večerů na měkkém mechu pod zelenými buky. Spíše než děj vyjadřují lyrickou nebo milostně elegickou náladu. Zpívány byly však též písně hrdinské (Kaempeviser), pohádkové a kouzelnické. V posledně jmenovaných vystupuje celý pohádkový svět dánský, trolldové, elfové, vodníci, bozi, hrdinové, ale též osobnosti pseudohistorické, jako Holger Dánský. Proti těmto zjevům bojuje křesťanství legendami o Pánu Ježíši, svatých a zejména krásnými písněmi o Panně Marii.

Národní pověsti tkví již v půdě historické. Jsou to příběhy z velké doby dánské, o Valdemaru II. a jeho dvou manželkách, dobré české Dagmaře a naduté Portugalce Berengarii. Život na hradech a zámcích obrazí písně rytířské, život klášterní veršované románky.

Do této idyly fantasie a bezstarostnosti zabuřel kolem r. 1500

CÍRKEVNÍ PŘEVRAŤ,

jenž je plynulým bojem obou církví, staré (katolické) a nové (luterské) po celá tři staletí. Na straně luterské stojí pařížský mistr *Christjern Pedersen* (1480—1554), původně katolický kněz, později přítel Lutherův a Melanchthonův, autor četných traktátů a překladatel Lutherovy bible. S katolické strany mu odpovídali *Mikuláš Herborn*, *Dr. Stagefyr* a zejména bojovně *Paul Helgesen* (*1480, neví se, kdy zemřel). Pro jeho nestálost ve víře říkal mu lid posměšně „Pavel Obrátkabát“. Helgesenovy vášnivé obhajoby katolictví padly však na neúrodnou půdu. Národ byl již poluteránštěn a měl znamenité vůdce, jako byli biskup *Petr Plad*

(Palladius) 1536—1560 a vynikající kazatel (spolu náboženský básník) *Hans Tausen* (1494—1561). Nejučenějším theologem reformace slynul *Niels Hemmingsen*.

Nekrvavý boj děl se též způsobem zábavným, protikatolickými satirami, tendenčními historkami (o Pedru Smedovi a Adzeru Bondovi), masopustními hrami a školskými komediami.

RENESSANCE

čili „učený věk“ je ve znamení jednak úplného povalení katolického dogmatismu, jednak nových objevů v lékařství a vědách přírodních.

Nad jména všech učenců, kteří obohatili dobu, září jméno proslulého astronoma *Tyge* (Tycho) *Brahe* (čti Brá), nar. 1546. Jeho hlavní dílo je latin. spis „O nové a dosud nikdy nespátřené hvězdě“ (ze souhvězdí Kasiopeje), kterou r. 1572 objevil a jejíž charakter určil. Podporován štědrým králem Frederikem II., založil Brahe na ostrově Hveenu slavnou hvězdářskou školu, řízenou ještě v duchu ptolemaiovských nauk. Jeho nejlepším žákem byl slavný Jan Kepler, orientovaný již kopernikovsky. Po králově smrti opadl však zájem dvora o slavného astronoma. Proto přijal Brahe pozvání císaře Rudolfa II. (jemuž připsal vědecký popis svých observatoří a přístrojů), aby přišel k němu do Prahy. Zde zemřel Brahe již po dvouletém pobytu r. 1601 a je pohřben v chrámě Týnském.

Renesanční vědu obohatili též jiní badatelé: polyhistor *Ole Römer*, objevitel pohybu světla, anatomové *Kašpar* a *Tomáš Bartholinové*, *Ole Borch* a přede všemi *Niels Steensen* (Nicolaus Steno,

1638—1686), objevitel funkce slzních jamek, charakteru srdečních svalů a „ductus Stenonianus“. Jeho „Prodromus“ je základem moderního zeměznalství. Jako věrný katolík žil Steensen valnou část života v Itálii, jsa tělesným lékařem velkovévody toskánského a presidentem florentské Akademie. Na konec života stal se knězem a zemřel jako tit. biskup pro Dánsko a sev. Německo.

V této době vzkvétají i vědy právní (zákon Christiána V. z r. 1683 platí s menšími změnami v Dánsku podnes; je dílem *Petra Griffenfelda*). O vlastenecký dějepis zasloužil se dvorní kazatel *Anders Sörensen Vedel*, o studium řeči jeho kolega *Peder Syv*. Od r. 1666 vycházejí první noviny „Dánský Merkur“. Redigoval je známý veršotepec *Anders Bording*. Tehdy objevuje se prvně světská prósa — hluboce uchvacující „Lkání zajaté hraběnky Leonory Kristiny“, t. j. *Ulfeldové*, nemanželské dcery krále Kristiana IV., která pro dobrodružnost a vlastizradu svého chotě byla krutě pronásledována. V poesii vynikl napodobitel italského básnictví renesančního *Anders Arrebo* a *Tomáš Kingo* (1634—1703), jemný a citový básník přírody a duchovních písní, zejména žalmů.

HOLBERGOVA DOBA

Ludvík Holberg narodil se 3. prosince 1684 v norském městě Bergenu, jež tehdy patřilo k Dánsku. Otec — plukovník od píky — jmenoval se Christian Nielsen, přijal však jméno Holberg. Zemřel, když byl Ludvíkovi rok. O devět let později zemřela Ludvíkovi matka, která pocházela z vynikající rodiny kněžské. Poněvadž se vojenská dráha, pro niž

byl předurčen, Ludvíkovi nelíbila, byl dán na studia do Kodaně. Zde složil již 1704 bohosloveckou zkoušku, ale místo kazatelství počal Holberg cestovati do ciziny a v následujících letech viděl jako „studiosus-vagabundus“ a později vychovatel bohatých synků Hollandsko, Anglii, Německo, Francii a Itálii. Roku 1716 vrátil se nastálo do Kodaně, kde se stal rok nato profesorem university, r. 1735 jejím rektorem a 1747 baronem. Zemřel v noci z 27. na 28. ledna 1754. Jsa neženat, odkázal veliké své jmění akademii*) v Sorö. Tam je i pohřben.

•

Ludvík Holberg byl dějepisec, filosof, satyrik a komediograf.

Z historických děl — dějiny byly oblíbeným předmětem jeho vědecké činnosti — vyniká dějepis Evropy, dánské říše a církve, z filosofických „Právo přírodní a státní“, „Morální myšlenky“ a „Listy“. Z knih satirických — Holberg byl rozeným satirikem — swiftovský román „Podzemní cesta Nielse Klíma“ (napsán latinsky a vydán v Lipsku). Je svobodomyšlnou kritikou tehdejších evropských poměrů a učení křesťanských církví. Jinou satirou je robinsonáda „Peder Paars“, komické epos hrdinské, vydané pod jménem „Jana Mikkelsena, sládka v Kallundborgu“. Holberg vysmívá se v něm různým tehdy oblíbeným a hojně čteným aeneidám a homériadám a brousí vtíp o učeně malicherné snažení svých universitních kolegů. Zároveň však kreslí v „Pedru Paarsovi“ celou galerii současných typů společenských, které záhy nato mají se proslaviti v jeho komediích.

*) naše gymnasium.

Spisovatelství veselých her jevištních je totiž těžištěm bohaté tvorby autorovy. Proto, vyslovíme-li dnes Holbergovo jméno, objeví se nám před duševním zrakem pouze jako otec dánského divadla.

Holberg počal psát komedie 1722 a to zprvu jedině z touhy dát divadlu hry psané národní řečí. Neboť nebylo do Holbergovy doby v Dánsku divadla opravdu dánského: pro dvůr a vyšší vrstvy se hrálo francouzsky neb italsky, pro lid surové německé hanswurštíady. Na skutečnosti nic nemění ojedinělá satira Holbergova předchůdce *Mogense Skeela* („Komedie o hrabatech a baronech“), v níž si tento starošlechtic jízlivě dobíral novopečené urozence dvorní a oficírské. Popud k Holbergově veselé tvorbě dala francouzská dvojice podnikatelů kodaňského dvorního divadla Capion — Montaigu. Pro ni napsal Holberg během 6 let 28 hodnotných veseloher. Jsou pro ovzduší a myšlení tehdejší Kodaně tak výrazné a jednotlivé typy vymalovány do podrobností tak věrně a životně, že mohl Oehlenschläger později napsati: „Kdyby se byla Kodaň propadla do země a zůstaly jen Holbergovy komedie, znali bychom ji do nejmenších podrobností.“ Tak spatřujeme v nich na příklad politisujícího řemeslníka („Konvář-politik“), licoměrného lenocha („Ten, jenž nemá kdy“), pofrancouzštělého blázna („Jean de France“), tlachaly („Vestfálský Geert“ a „Bradýř Melhuba“), ješitného učence („Erasmus Montanus“), chlubného oficíra („Dětrich Postrach“), zpanštělého sedláka („Jeppe s kopce“), chudého, ale velkomyslného barona („Don Ranuldo“), intrikánskou dvojici („Jan a Pernilla“) atd., krátce celý pestrý svět měšťanů, učenců, studentů, dvořanů, důstojníků, šlechticů,

sedláků, šejdířů, paniček a lehkých žen, který žil v Holbergově Kodani.

Netajeným vzorem byl Holbergovi Molière a italská komedie masková (commedia dell'arte), kterou poznal v Římě a Paříži, kde hostovala. A jako zhusta napodobil francouzského klasika dějem a intrikou (většinou jednoduchou a průhlednou), tak z italské komedie převzal základní charakter, které figurují pod týmž jménem ve všech jeho kusech: otec Leonard je vždy domácím tyranem, jeho choť Magdaléna — dobrosrdečně omezenou matkou, rozumářský Leonard přítelem rodiny, Leander a Leonora (též Eliška) milenci, Henrik a Pernilla darebáctí služebníci kromě řady figur vedlejších, nadaných jasným humorem a smyslem pro psychologické odstíny. Za ostrost svého postřehu lidské komedie děkoval Holberg zejména dlouholetému pobytu v cizině. Tam poznal nejen novou formu dramatického básnictví, ale i umění zvládnouti pérem nitro miniaturních hrdinů.

Holberg nechtěl pouze baviti, nýbrž „miscere utile dulci“, totiž i moralisovati. Každá jeho komedie předvádí určitou nectnost, kterou básník staví na pranýř a tepe svým veselým a pronikavým smíchem. Tento způsob moralisování byl zajisté velmi přijatelným a účinným.

•

S vládou veselého rokokového krále Frederika IV. skončilo i Holbergovo psaní komedií. Nástupce Frederikův, Christian VI., byl přísný pietista a dánské divadlo roku 1728 zavřel. Holberg napsal pro poslední představení pod rouškou smíchu slzící kus

„Pohřeb dánské komedie“ a zahrabal se opět do svých studií.

Teprve 1747 dal nástupce Christianův, Frederik V., divadlo opět otevřít. Starý mistr byl požádán o nové veselohry a napsal jich ještě šest. Vzpomínka klame však v nich poesii. Dřívější průzračnosti osob a výjevů tyto hry již nemají.

Dílo Holbergovo je kongeniální s Molièrovým. Pravý význam Holbergův je však především v tom, že přenesl do Dánska ducha, který zároveň vyrostl a zesílil venku v Evropě: ducha svobody, rozumu a zkoumání. Učinil svůj národ zralým řešiti duchovní otázky a probudil ve vzdělaných kruzích zájem o domácí literaturu. Zejména však vytvořil ze zdivočelé a zkažené řeči obecného lidu — nezapomínejme, že lepší vrstvy mluvily francouzsky a vojsko německy — spisovnou řeč, schopnou vyjadřovati veškerá hnutí myšlenková. Tím stal se Holberg nejen duchovním vůdcem své doby, ale i klasikem celé novodobé literatury dánské, jež stojí na základech jím zbudovaných.

Jako ustupuje v díle Holbergově do pozadí ostatní jeho literární činnost, tak opět ztrácejí se ve stínu tohoto gigantického muže jeho současníci. Nebyli zcela bezvýznamnými. Jmenujeme proto aspoň dva jemné básníky jarní přírody: *Hanse Adolfa Brorsona* a *Ambrosia Stuba*. Z vědců dějepisce *Petra Suhma*, Holbergova universitního kolegu *Hanse Grama* (zakladatele vědecké kritiky dějepisných pramenů) a kulturního historika *Erika Pontoppidana*.

OSVÍCENSTVÍ

(2. pol. XVIII. stol.)

nalezlo již půdu připravenou Holbergovým evropanstvím. Ideje, vybojované velkou revolucí francouzskou, dílem encyklopedistů a reformami státníka Struensee,*) zejména svoboda tisku a odstranění tělesného poddanství, nalezly ohlas v theologickém racionalismu, t. j. v snahách o nahrazení autoritativního dogmatismu rozumovým chápáním. V současně vzniklém politickém radikalismu zaznívá zřejmě revoluční píseň francouzská. Hlasateli tohoto směru jsou přátelé *Malte C. Bruun* (1775—1826) a *Peter Andreas Heiberg* (1758—1841), satirikové, pamfletisté a autoři nevybíravých invektiv. Pokud útočili jen na buržoasii, dvořany a oficiální církev, byli tolerováni. Jakmile však napadli státní režim a dokonce osobu anglického krále, byli navždy vypovězeni z vlasti. Zemřeli ve vyhnanství v Paříži.

Poslední z přátelské trojice byl horečně činný, ale literárně málo významný *Knud Lyne Rahbek* (1760—1830). Ve své kodaňské vile na kopci („Bakkehus“) shromažďoval vynikající spisovatele a literární mládež. Salonu vévodila Rahbekova krásná a vzdělaná choť *Kamma* (zkratka jmen *Karen Margareta*). Tam byla upravena též schůdná cesta novému období dánské literatury — romantice.

Než nastalo, prožilo osvícenství ještě krátké, ale plodné období „*Bouře a výboje*“, jež bylo věrným napodobením stejnojmenného hnutí německého („*Sturm u. Drang*“). Nadarmo totiž nežil *Klop-*

*) popraven 1172 pro domnělé cizoložství s královnou *Karolínou-Matyldou*.

stock v Dánsku plných dvacet let, uctíván jako mistr a vzor poesie.

Jeho nejvěrnějším a nejagilnějším žákem byl *Johannes Ewald*, narozený 1743 v Kodani, syn přísně pietistického pastora. Ewald byl typický bouřlivák, bohém, don Quijote — při tom Bohem nadaný básník. V jinošství uprchl z domova a vstoupil do armády „velkého Frice“, odkud přeběhl k Rakušanům. Vrátiv se do Kodaně, vyplňoval život nešťastnou láskou k své Arendse a nemírným požitkem vína a punče. Vedl život tak pohoršující, že se musil odstěhovat na venkov. Jeho nadání bylo nevšední. Dramatem „Adam a Eva“ (první z jeho „adamiád“, epických zpěvů ze života prvních lidí) předstihl svého mistra a dosáhl velikosti samotného Goetha. 1770 napsal první tragedii dánskou „Bardy“ a o tři léta později „Smrt Baldurovu“. Díla ta jsou inspirována severským pravěkem, ale zpracování — Ewald byl výsostným umělcem formy — ukazuje spíše na současné vlivy německé. Zdraví měl Ewald od mládí nevalné a zhoršil si ho nočními pitkami. Avšak i ve stavu fyzické nemohoucnosti, kdy byl zle trápen dnou, měl tolik duševní síly, že složil v tendencích Rousseauovy přírodní filosofie slavné zpěvohry „Rybáři“ a „Malý Gunver“, obě ovlivněné národními písněmi. Píseň „Král Kristian stál na vrchole stěžně“ (z „Rybářů“) stala se dánskou hymnou. Ewald zemřel ctěn celým národem 1781.

Druhý koryfej doby, *Jens Baggesen* (1764—1826), rovněž povahy nestálé (říkali mu „chameleon“) a neukázněné, prudce výbojný, hned v zápětí skleslý, vtipný společník a současně nudný básník a naopak, muž inspirovaný Voltairem, ale prohlašující se za Němce, republikán vděčně přijímající přízeň

dvora. Od svého okázalého přiznání se k německému národu vyhledával osobní přátelství slavných Němců a dokonce se psal po Kantovi „Immanuel“. Z Německa cestoval do Paříže, kde se zúčastnil činně velké revoluce a v konventu slyšel Mirabeaua a Robespiera. Bludný Ahasver neměl smyslu pro rodinu a manželství (obě jeho ženy, Francouzka i Němka, pocházely z vynikajících rodin). Věčně cestoval po Německu, Švýcarech a Francii. Zemřel na cestě z Karlových Varů — kde marně hledal uzdravení — v Hamburku, těsně u hranic své vlasti, po níž tolik toužil. Baggesen psal „Komické povídky“, humorné cestopisy, nadšené ódy a sentimentálně-sladké písně, v nichž byl pravým synem své idylicko-wertherské doby. Ne nadarmo zván byl „básníkem gracií“. Více však mohl než chtěl, více sliboval než dokázal. Jeho talent byl větší než hodnota jeho díla.

V Kodani žila té doby „norská společnost“, bohémští spisovatelé ze sousední země, píšící dánsky. Jejich hlavou byl populární satirik *Johan Herman Wessel* (1742—85). Tragedií „Láska bez punčoch“ parodoval pompěsní operu francouzského střihu a upjatý klasicism svého vrstevníka a krajana *Joh. Nordala Bruna*.

ROMANTIKA

(1802—1860)

Na Zelený čtvrtek 2. dubna 1801 svedlo dánské válečné loďstvo na moři těsně před Kodaní bitvu s mnohem silnější flotilou anglickou, vedenou geniálním Nelsonem, a — ubránilo se. O této bitvě se říkalo, že její děla probudila dánskou musu. Ale

nejenom musu, nýbrž i celé národní cítění a sebevědomí. S jarem dánského národního života počíná též nejkrásnější a nejplodnější literární období — romantika. U její kolébky stojí muž, jenž se stal programem a náplní doby, *Adam Gottlob Oehlenschläger*, největší severský básník, později korunovaný v lundském dómu na krále básníků.

Narodil se v Kodani 14. listopadu 1779. Jeho otec byl královským kastelánem a varhaníkem. V mládí chtěl býti Oehlenschläger kupcem, hercem, právníkem aneb, po příkladu svých přátel bratrů Oerstedtů (Hans Christian proslul později objevem elektromagnetismu), přírodovědcem.

Rozhodný obrat nastal však v jeho životě, když se seznámil s Norem *Henrikem Steffensem*, přinášejícím z cest po Německu nové myšlenky přírodní filosofie Schellingovy. Steffens byl zaníceným a neúporným (řikali mu „muž blesku“) apoštolem romantiky, kterou hlásal jako evangelium nového života. Na Oehlenschlägera zapůsobil výmluvný Steffens tak mocně, že zanechal básnění ve starém slohu (jímž napsal 1802 „Básně“) a složil na námět všedního příběhu alegorickou báseň „Zlaté rohy“, v níž rozezvučel všechny struny čisté a formou nepoutané romantiky v takové síle a kráse, jaká nebyla dosud v Dánsku slyšena. V zápětí překvapil Oehlenschläger své přátele řadou romancí, lyrických písní a her, jako byly „Hra svatojanského večera“, „Sága Vaulundurova“ a východní pohádka „Aladdin aneb Zázračná lampa“. Roku 1805 podnikl básník cestu po Německu, Francii a Itálii. Všude navázal osobní styky s předními duchy doby, Goethem, Tieckem, Mme de Staël a v Římě se svým krajanem, slavným sochařem Thor-

waldsenem. Cestou napsal řadu dramát („Hakon Jarl“, „Palnatoke“, „Dobrý Baldur“, „Axel a Valborga“ a j.), jimiž stal se zakladatelem literárního skandinavismu, t. j. křisitelem staré severské poesie novou formou.

Když se Oehlenschläger vrátil v třiceti letech věku 1809 do Kodaně, byl pozdraven nejen přáteli, nýbrž celým národem, jenž v něm viděl představitele a tlumočníka své bytosti a tužeb, jako největší básník. Zároveň dosáhl svého štěstí i v soukromém životě. U oltáře čekala ho nevěsta — krásná Christiana Hegerová (mladší sestra Kammy Rahbekové) — a na universitě řádná profesura estetiky. A přece se ukázal na čistém nebi básníkovy štěstí černý mrak: boj s Baggesenem o prvenství na dánském Parnasu. Stárnoucí a životními osudy zatrpklý Baggesen, vrátivší se právě z vyhnanství domů, trpce nesl slávu svého mladšího druha, jemuž odevzdal kdysi tak pateticky svou lyru. Příčinou k papírové vojně bylo několik slabších děl Oehlenschlägerových (zejména operní libreta), která napadl Baggesen krutou ironií a satirou. Mládež všech vrstev ujala se však svého miláčka tak energicky, že Baggesen musil ustoupiti a vrátiti se do Paříže. Hned na to ukázal Oehlenschläger tvůrčí sílu celou řadou dalších prací („Helga“, „Hagbart a Signe“, „Malý pastýř“, „Rolf Krage“, „Erik a Abel“, „Bohové severu“, „Frejin oltář“, „Ostrov v jižním moří“), jimiž uhájil své prvenství. Neboť nevyskytl se dosud, ani nikdy potom v Dánsku básník tak nadaný a pilný, jenž by dovedl uplatniti ve svých dílech, zasvěcených myšlenke skandinávské jednoty, kromě barvitě fantasie a vroucí citovosti i národní ráz v té míře jako Oehlenschläger. Proto když 20. ledna 1820 „Adam

Skald“ zemřel, oplakával ho celý sever jako svého největšího syna.

K osobním přátelům Oehenschlägerovým patřil *Poul Martin Möller* (1794-1838), stejně ostrý polemik jako humorista a skladatel veselých písní a *Johan Carsten Hauch* (1790—1871), těžkomyslný dramatik hluboce mravního založení a skvělý stylist („Znovunabytá čest“). Byl nástupcem Oehenschlägerovým na universitě. Epigonem „orla poesie“ byl jeho starší vrstevník *Adolf Vilhelm Schack von Staffeld* (1769—1826). Napodoboval mistra spíše formou než duchem. Jsa původem Němec, zůstal v dánské literatuře cizincem.

Kromě nich povstala ovšem celá řada mladých a nadšených básníků, krácejících více neb méně zdárně v šlépějích svého mistra: svěží lyrik *Ludvík Bødtcher*, optimista *Christian Richardt*, lyrik *H. W. Kaalund* [Kólund], dramatik *Chr. Molbech*, plodný *Paul Chiewitz* a originální *Karel Chr. Bagger*. Především pak jemní a nadaní básníci *Karel Paro Ploug* (1813—1894) a *Jens Christian Hostrup* (1818 až 1892), jejichž veselé studentské písně a zpěvohry v Dánsku znárodněly. Doba přinesla též dějepisné povídkáře *Joh. C. Chr. Brosbölla*, *H. F. Ewalda* a talentovaného feuilletonistu *Erika Bøgha*, nikoli nepodobného našemu Nerudovi.

Johan Ludvig Heiberg (1791—1860) byl syn osvěcenského spisovatele-revolucionáře Petra Ondřeje Heiberga. Po rozchodu manželství rodičů byl pečlivě vychováván v domě Rahbekových. Heiberg je zakladatelem dánského vaudevillu (zpěvně-baletní lehce persiflující veselohry), kterou dovezl z Paříže a uplatnil svou hrou „Král Šalamoun a kloboučník Jörgen“. Po ní hbitě následovaly vaudevilly další. Nový druh veselé musy proslavila na

jevišti slečna Pätgesová, pozdější Heibergova choť. Kromě vaudevillů napsal Heiberg — jenž byl též jako dočasný ředitel král. divadla v Kodani praktickým divadelníkem — řadu veseloher podle vzoru Calderonova a italské komediografie. Avšak Heiberg byl též vážným filosofem a propagátorem filosofie Hegelovy v Dánsku. Kromě toho pracoval o dílech astronomických a transcendentních („Duše po smrti“). Založil a řídil první literární dánský časopis „Rychlá pošta“. Jeho matka, píšící se podle druhého chotě Thomasine *Gyllemborg-Ehrensvaerd*, objevila ve své nenáročné tvorbě („Všední povídky“, „Rodina Poloniova“) nové a zajímavé typy maloměstské společnosti kodaňské. Konečně bratranec Heibergův *Carl Bernhardt* (vl. jm. baron Saint Aubain) byl spisovatelem historickým.

Skandinávskou myšlenkou byl v mládí uchvácen i mladší vrstevník Oehlenschlägerův, pastorův syn a theolog *Nikolai Frederik Severin Grundtvig* (1783 až 1872). Příchylnost k myšlence jednoty projevil knihami o severském bájesloví („Boj Nornů a Asů“), překlady edd a starodánských kronik. Roku 1810 nastal však v jeho životě přelom a přerod z básníka v náboženského reformátora a bojovníka proti oficiální církvi. Grundtvig toužil po jiné církvi než té, která vykládala Písmo sv. bezduše a dogmaticky. Přál si „radostného křesťanství“, citového výkladu a oživení apoštolského vyznání, na němž založil veškeru svou víru. Zároveň odmítal rozumové poznání článků víry a jejich slovíčkářskou kritiku. Pod zorným úhlem nového učení — „grundtvigianismu“ — jež se rychle rozšířilo po skandinávském severu, vznikla mohutná organizace lidových škol pokračovacích na podkladě národním a náboženském. Jsou téměř v každé dánské

obci, hojně též ve Švédsku a Finsku. V Norsku sympatisoval s nimi Björnstjerne Björnson. Pro své školy napsal Grundtvig nejen „Světové dějiny“, nýbrž i dvoudílný zpěvník hymen, žalmů, duchovních písní a nedělních kázání, Grundtvig smířil se koncem života s oficiální církví a zemřel v Kodani v hodnosti tit. biskupa. Ve své vlasti je stále ctěn jako národní věstec a duchovní vůdce lidu.

Ostatní romantici zabývají se převážně lícní dánské přírody, teskné a ponuré (*St. St. Blicher*), měkké a elegicky-šumivé (*Bernhard Severin Ingemann*), bezútešně světobolné (*Christian H. Bredahl*), rozcitlivě náladové (*Henrik Hertz*). Hlubší tón do sentimentální poesie venkovských pastorů vnesl „nejdánštější“ básník *Christian Winther* (1796—1876). Jeho genrové obrázky („Jediná“, „Útěk Hjortův“), plné přírodních krás a vroucích citů, idealisovaly venkovskou mládež tak, že se staly breviřem milenců a národním majetkem jako u nás písně Hálkovy. S Wintherem byl duševně zpřízněn *Emil Aarestrup* [Orestrup] (1800—56), básník žhavé citovosti a tklivých nálad, jež vyjadřoval krátkými, působivými slokami.

Hans Christian Andersen [čti Anersen] byl snad jediný z dánských romantiků, dopracovavší se světovosti. Knihy jeho *Pohádek* čtou se po celém vzdělaném světě a budou se čísti, dokud nevymizí smysl pro čistou poesii. Andersen narodil se 2. dubna 1805 v Odense z chudé rodiny obuvnické. Původ učinil ho na celý život jednak plachým a ostýchavým, jednak přepjatě hrdým a podrážděným. Z něho plynula též jistá naivnost, jež často ztrpčovala básníku život (vypravuje o tom v „Pohádce mého života“), ale uchovala mu srdce křišťálově čisté a dětsky důvěřivé. V Andersenových pohád-

kách defiluje před námi pestrý svět králů, princů a princezen, Honzů, čarodějnic, rytířů, skřítků, vil, báječných ptáků, vodníků, mořských žinek, šibalů, dobrodruhů, Číňanů atd., stmelěn dobráckým úsměvem svého tvůrce. Neboť jemu šlo o to, aby do naivních pohádek vložil svou životní moudrost a do dětské duše zasil zrníčko pravdy, jež skryl na dně svého vypravování. Andersen byl člověk ryzího a bezelstného ducha a takovým chtěl mít i lidstvo. Zajímavé, že nad pohádky, jež ho proslavily doma i v cizině, cenil své pokusy románové a dramatické, jež byly jen slupkou jeho skvělého díla. Andersen zemřel, dočkav se úcty celého světa, 4. srpna 1875.

Náladu pozdní romantiky nalézáme v idealisujícím a moralisujícím díle klasického *Frederika Paludana-Müllera* (1807—76). Jeho výpravná stancemi složená velebáseň „Adam Homo“ líčí epicky zdoluhavě život venkovského mladíka, jenž dosáhnou nejvyšších hodnot státních i nesmírného bohatství, objeví v nitru hlubokou prázdnotu, neboť ztratil víru. Následuje poznání, očištění a vykoupení. Adam je bratr Faustův a rodný otec Peer Gyntův. Básník nespokojil se však tímto výpadem proti rostoucímu atheismu, nýbrž pokračoval v boji náměty asketickými (ražby indické a františkánské), biblickými a posmrtnými.

Modrá květinka jasné romantiky uvadla. Místo ní vzešel podzimní hořec pochmurného filosofování a poetického moralisování, jež není tentokráte již tak veselé jako kdysi Holbergovo. Cestou dánským Parnasem potkáme smutného myslitele a vášnivého bojovníka Sörena Kierkegaarda.

Sören (Aabye) *Kierkegaard* [Kírkegór] narodil se 5. května 1813 ze zámožné rodiny kodaňské a byl

vychován v romantickém estetismu doby. Proto počíná i své dílo estetickou studií „Buď — anebo“ (t. j. buď esteticky neb eticky). Kniha vydaná 1843 pod jménem „Viktora Eremity“, je zajímavým dialogem mladého estéta s měšťácky rozšafným etikem, dvou typů tehdejší vzdělané společnosti a zástupců vůdčích názorů světových. Druhé dílo Kierkegaardovo (pod pseudonymem „Frater Taciturnus“) „Stadia na cestě životem“ je psychologicky zbarveným vypravováním ze soukromého života autorova. V této dušmalbě, cele proniknuté smyslem pro čest a pravdu (později byl rozveden v „Deníku svůdcově“) vystupuje prvně silné náboženské cítění autorovo, jež je od té doby hlavním znakem jeho díla.

Kierkegaard chce být křesťanem nejen podle jména, nýbrž i cítěním a jednáním. K živé víře nestačí mu však litera Zákona ani pouhé apoštolské vyznání (jež dostačilo Grundtvigovi). Chce proniknouti k duchu pravdy, podstatě víry, mysteriu Krista-člověka. „Nevědecký dodatek“ z r. 1846, cenný příspěvek noetický, je dílo solipsistické. Myslitel zkoumá v něm vnější vlivy, které působí na směr jeho myšlení a nachází (podobně jako již dříve ve „Stádiích“) plno rozporů. Nejvíce jich zjišťuje u křesťana, jenž jako tvor nejrozumnější rozpory poznává nejjasněji a trpí jimi. Bůh však, bytost vševědoucí, trpí nejvíce. Utrpení Boží je nekonečné. Tato filosofie se ovšem s učením a názory církve nesrovnávala. Oficiální církev ji však tolerovala jako lidu neškodný výstřelek myslitelské činnosti a otevřeného boje s Kierkegaardem si nepřála. Vyvolal ho sám Kierkegaard, jenž 1855 v pamfletu „Okamžik“ vybuchl plamenným hněvem proti církevnímu „farizejství“ a celému

tomu „sboru hedvábných a sametových prelátů“, skrývající se za církví. V tomto vášnivě, ale obratně psaném spisku odhalil filosof šířajícím sarkasmem a nevybíravým způsobem slabiny svých nepřátel. Byl to jediný a poslední výbuch Kierkegaardovy poctivě věřící duše. Než se odhodlali protivníci k replice, zemřel myslitel unaven, zlomen a úplně chud, 11. listopadu 1855. Kiergaard, slučující v sobě Voltairea s Pascalem, byl největší severský myslitel. Jeho myšlenky našly úrodnou půdu v literárním díle Ibsenově, Björnsonově a Strindbergově. Vzdálený jejich ohlas zazněl i v Rusku Dostojevského, Tolstého a Solovjevově.

Kierkegaard podával svoje názory theologicko-filosofické ještě formou beletristickou. Ryzími theology své doby jsou biskupové: rationalista *J. P. Münster*, kriticista *H. N. Claussen* a etik *H. L. Martensen*. V romantické filosofii vynikli: *F. Chr. Sibbern*, universitní profesor, jenž byl duchovním vůdcem akademické mládeže po několik desítek let, spisovatel cenných dějin filosofie *H. Bröchner* a konečně známý řečník a spolubojovník Kierkegaardův *Rasmus Nielsen*, jenž se snažil vyrovnati rozdíl mezi vírou a vědou způsobem sofistickým. Tvrdil, že člověk může jako křesťan věřiti v to, co jako vědec poznal nesprávným. Názor ten později osvětlil a vyvrátil Brandes.

REALISM

(1864—1900)

Také tato epocha počíná válkou: dánsko-pruskorakouskou (1864). Bohužel dělové rány, ukončující boj statečné, ale počtem slabé a špatně vyzbrojené

dánské armády proti německé přesile, nehlásily vítězství jako kdysi. Dánsko bylo poraženo a ztratilo Šlesvicko a Holštýnsko. Nálada, která se po válce v zemi rozhostila, byla přirozeně plačtivá a pesimistická. Hledán byl vinník národního neštěstí a nalezen v duchu, jímž byl vychováván národ za poslední půlstoletí, v duchu bezstarostnosti, optimismu a her s barevnými preludy romantiky. Idealismu slov a skandinávskému snění bylo nyní odzvoněno. Nastati měl život bez falše, přetvářky a duchovního opojení, takový, jenž by se mohl podívatí pravdě zpřímá a nebojácně v tvář, život reální.

Na štěstí vyskytl se muž, jenž vychován souvěrci Börnem a Heinem, léčil poráženeckou náladu účinnými léky: ironií a sarkasmem. Byl to žurnalista *Meier Goldschmidt* (1819—1887), první hlasatel emancipace dánských židů („Bez vlasti“, „Žid“), jež včlenil do národního dění. Byl zakladatelem a theoretikem t. ř. „politického liberalismu“. Prakticky uplatňoval tento směr *Edvard Brandes* redaktor, poslanec a jako bratr Jiřího Brandesa, spisovatel. Jeho dramata („Láska“) a romány („Cesta života“, „Mladá krev“) čerpány jsou bystře z literárního života dánského, ale psány tak cynicky a smyslně, že vzbudily odpor.

Vlastním vůdcem a hlavou literárního realismu stal se *Jiří Brandes* [Bránes]. Narodil se 4. února 1842 v Kodani z židovských rodičů a studoval gymnasium i universitu (estetiku) s vynikajícím prospěchem. Jako mladý magister (doktor) obdržel velkou universitní cenu za práci o pojmu osudu v antické tragedii. V té době stýkal se s vynikajícími lidmi své doby. Z vrstevníků zejména s *Vilhelmem Thomsenem* (1842—1925), proslaveným linguistou, a o rok mladším *Haraldem Höffdingem*, pozdějším

universit. profesorem a autorem četných knih filosofických („Dějiny novodobé filosofie“, „Etika“, „Filosofie náboženství“). Na literární kolbiště vystoupil Brandes r. 1868 řadou pronikavých monografií o koryfeích literatury domácí i cizí („Estetické studie“, „Kritiky a portréty“), zejména důkladným dílem o H. Taineovi, jímž se habilitoval 1870 na kodaňské universitě. V těchto pracích, v nichž projevil se Brandes učelivým žákem Tainiovým a Saint Beuveovým, ukázal pevnou vůli, že bude bojovníkem proti zpátečnictví, církevnictví, pověře a citovému romantismu. Důsledkem toho nebyly jeho práce úmyslně ani nestranné, ani historicky věrné. Brandesovi šlo v nich hlavně o propagaci jeho ideí. Heslem se mu stal převrat myšlení a svoboda badání. Při tom — poněvadž si byl vědom, že jeho činnost je pouze částí svobodomyšlného hnutí evropského — navázal za cesty po Evropě styky s vůdčími osobnostmi téhož programu a názoru, se St. Millem, Tainem, Rénanem, bratry Goncourty, Zolou a j. Po návratu domů vznikla řada bojovných a polemických esejí, v nichž formoval Brandes mediem své osobnosti dějiny novodobých literatur anglické, francouzské a německé. Tyto eseje spojeny daly stěžejní dílo Brandesovo (a světové literatury vůbec) „Hlavní proudy literatury XIX. století“. Tendence, podložená často heineovským sarkasmem, ale pronášená s čistým zápalom pro pravdu a krásno, vynikla i v dalších studiích románově-kritických, jichž okruh byl rozšířen i za hranice literatury („Disraeli“, „Lassalle“, „Garibaldi“, „Caesar“, „Napoleon“ a j.). Brandesovy knihy vycházely v nových a nových vydáních a jimi pronikl autor — jenž byl i pohotový řečník a debatér — i do kruhů dělnických,

keré v něm ctily předbojovníka svých požadavků. Jeho význam ocenila konečně též vláda, jmenovavši Brandesa řádným univ. profesorem s doživotním čestným platem. V posledních letech plodného života zabýval se Brandes kritickým studiem založení křesťanství („Pověst o Ježíšovi“, „Prvotní křesťanství“, „Petr“), popíraje historickou existenci jeho tvůrců. Tyto studie byly podnětem, proč se odvrátila od Brandesa po válce většina mladších intelektuálů-grundtvigiánů, vytýkajíc starému mistru materialism, germanofilství a protikřesťanskou tendenci, jejíž základ spatřovala v jeho rasové odlišnosti. Poslední boj Brandesův s odpůrci skončil porážkou jeho i historicko-psychologické školy (*Vald. Vedel, Vilh. Andersen a Hans Brix*), jím založené. Přesto je jisto, že Jiří Brandes — i když jeho význam posuzujeme dnes střízlivěji, než za dob jeho skvělých vítězství nad četnými odpůrci — byl bystrý myslitel a poctivý bojovník. Brandes, jenž zemřel v Kodani 19. února 1927, zasáhl účinně do dějin severských literatur, jež byly několik desítek let pod jeho suverénním vlivem. Týmž právem jako kdysi doba Holbergova, může se nazývati dánský realism dobou Brandesovou.

Realisté dánského písemnictví jsou vrstevníci a přátelé Jiřího Brandesa, závislí na jeho uměleckém programu.

Jens Peter Jacobsen (1847—85) byl nejjemnější moderní básník dánský. Názor na život získal nejen důvěrným stykem se svým přítelem-mistrem, ale i studiem přírody a darwinismu, jemuž se v mládí věnoval. Povahově byl samotář a do jisté míry bolestín. Sloh a obsah jeho románů („Niels Lyhne“ a „Paní Marie Grubbeová“) je myšlenkově i vý-

razem čistý a jejich duchovní linie pevná. Jacobsen jako básník i romanopisec jest jeden z největších umělců, jakého kdy sever zrodil, zejména mistr dušermalby a kouzelné řeči, povznášející se k hudebnosti. Rovněž *Sophus Schandorph* (1863 až 1901) je v podstatě optimista, libuje si však v drsné řeči. Nejlepší jeho kniha je „Stará lékárna“. *Erik Skram* (1847—1919, manžel slavné norské spisovatelky Amalie Skramové) diskutoval v románu „Gertrude Goldbjørnsen“ o otázkách manželských. V dalších knihách se jim však vysmál a obhajoval — dosti povrchně — volnou lásku.

Z realisticky pišících autorů, neovlivněných však Brandesem (byli většinou grundtvigovci a idealisté), jmenujme velmi populárního romanopisce *Vilhelma Bergsøe* („Z Piazzzy del Popolo“, „Ze staré továrny“), *Henrika Scharlinga* („Moje paní a já“, drama „Jan Hus“), elegantního stylistu francouzského stříhu *Vilhelma Tepsøe-a* („Jason a zlaté rouno“), učitele *Zakariase Nielsena* („Ubohá dívka“) a konečně *P. L. Möllera*, jehož nešťastný život vyličil Goldschmidt v románu „Bez domova“.

Experimentální a sociální román pěstovali podle francouzských vzorů konce století mladší brandesovci, které nazval jejich mistr „muži moderního výboje“:

Herman Bang (1857—1912), impresionista světového jména, byl básníkem smutných osudů, ubitých existencí a životního smutku. Základním dojmem jeho života, ležícím jako závoj na celé jeho tvorbě, byla vzpomínka na porážku Dánska 1864 a vážnou, vždy černě oděnou matku. Prostředí jeho románů (jmenujeme alespoň „Beznadějná pokolení“, „Bílý dům“, „Michael“, „Tyna“, „Ludvíkov“) jsou aristokratické a měšťanské salony, umě-

lecké ateliery, manéže cirků, zákulisí divadel a nemocnice. Vypravovací umění tohoto realisticky píšícího dekadenta bylo suverénní. Rok před smrtí, která ho zastihla na přednáškovém turné v Již. Americe, dlel Bang v Praze, kterou si zamiloval pro její barokní půvab. *Henrik Pontoppidan* (*1857), nositel Nobelovy ceny za literaturu z r. 1918, je realista ryzího zrna, suchý a střízlivý vypravěč, nepřítel pathosu a lyriky a — na rozdíl od svých atheistických vrstevníků — křesťan a usilovný hledač pravdy. (Romány „Lykke - Per“, „Starý Adam“, „Nebeská říše“.) S Pontoppidanem obdržel téhož roku Nobelovu cenu (rovněž jakýmsi omylem) dánsko-německý spisovatel *Karl Gjellerup* (1857 až 1919), kolísající mezi brandesianismem a germánskou ideologií. Legendární „Cesta poutníka Kámanítý“ je výsledkem jeho studií budhistických. *Peter Nansen* (1861—1908) byl líbivý spisovatel lehkých románů, v nichž povrchně, ale graciézně slohem líčil po francouzském způsobu moderní kodaňský život („Juliin deník“, „První rok na universitě“, „Maria“, trochu staromódně-sentimentální kniha o lásce). Jemu příbuzný *Karl Ewald* (1856—08) zpracovával erotické problémy formou symbolické alegorie („Sulamitina zahrada“, „Starý pokoj“). Půvabné „Pohádky pro děti“ jsou sice ovlivněny Andersenem, ale moderní látkou. Tvorba humoristy a satirika *Gustava Wieda* (1854 až 1914) jest jednostrunná. Jmenujeme-li veselohru „ $2 \times 2 = 5$ “ (ze „Satyrských her“), tedy jen proto, že přešla naším jevištěm. Pestrá je zato produkce *Karla Larsena* (1860—1931): studie kodaňských žen, dovedné imitace starých kronik a legend a zajímavé cestopisy. Ostatní novorealisté: *Gustav Essman*, *Sophus Bauditz*, *Einar Christiansen*, *K. G.*

Brönsted a *P. F. Rist*, jehož „Rekrut z r. 1864“ je v Dánsku stále oblíbenou lidovou četbou.

Za realismu vstupují prvně — nepočítáme-li učenou vrstevnici Holbergovu *Brigittu Tott-ovou* (překladatelku Seneky) — do dánské literatury dámy, v čele s *Jenny Blicher-Claussenovou*. Jejich nenáročná tvorba nebyla méně hodnotná než průměru jejich mužských kolegů, romány *Erny Juul-Hansenové* („Příběh mladé dámy“ a „Helsen & Co“) jsou dokonce nadprůměrné.

Konečně přicházíme k muži, jenž dobou svého tvoření náleží sice realismu, ale celým založením je romantikem (revolučního zabarvení), jako skutečný a talentovaný básník stojí stranou realistického směru a konečně se staví proti němu nepřátelsky. Je to *Holger Drachmann* (1846—1908), nejčtenější a nejprůbojnější dánský básník nové doby. Je nedostižným malířem bouřlivého moře a jeho lidu, pohádkářem a ctitelem „svaté přírody“, ale je i bohémem, jehož rozbouřené nitro odráží se v těkavém a nestylovém díle plném protiv, geniálním sice, ale nepřijatelném tam, kde básník velebí válku, alkohol a prostituci. Obsahově i formálně nejdokonalejší jsou knihy básníkovy mládí „Námořní zpěvy“, „Pobřežní lidé“, „Byl jednou jeden . . .“, „Ať žije Dánsko!“ Za dlouhé doby pobytu na realistické poušti byl národ lačný opravdové poesie, proto byly Drachmannovy knihy přijaty s hlučnou pochvalou a získaly svému tvůrci nevšední oblibu v širokých vrstvách čtenářstva. Druhá doba básníkovy byla vyplněna „orientálním rokokem“ a ovlivněna Hâfizovou chválou žen a vína („Dvě dramatické básně“, „Kniha písní“, „Západo-východní divan“). Konečně Drachmannovo stáří, v němž byl mu vzorem Nietzsche

a „prokletí“ básníci, přineslo polemické romány („Vášnivá krev“), melodramata („Renesance“, „Tanec v zlatém domě“) a hysterické extase („Svatý oheň“, „Kitzwalde“). Znepřáteliv se s brandesovstvím, založil Drachmann „dánské hnutí“ (po vzoru „vlámského hnutí“). Mělo velmi krátké trvání, protože postrádalo pevného uměleckého programu. Z něho vyšli však někteří velmi významní dánští literáti: přímý žák Drachmannův, nadaný *Viggo Stuckenberg* (1863 až 1905), autor básní „Plynoucí léto“ a hojně čtené povídky „Slunce“, *Ludvig Holstein* a zejména *Valdemar Rørdam* (* 1872), vzácný lyrik moře, přírody a dánské domoviny, stále svěží a výkonný, kandidát Nobelovy ceny za literaturu. Zato *Eduard Blau-möller*, *Ernst v. d. Recke*, *Niels Möller* a *Alfred Ipsen* oprostili se záhy Drachmannova vlivu, částečně k svému neprospěchu: jejich poesie stala se konservativně-puritánskou, *Antona Andersena* sentimentálně-romantickou.

Realism, jenž umírá koncem 19. století, byl poslední směr, jímž se řídila celá básnická generace. S novým stoletím přichází do Dánska „babylonské zmatení jazyků“ a to ve znamení jednak dokonalé individualisace, jednak různých směrů a -ismů (od symbolismu po surrealism), jímž otvírá literatura své brány dokořán. Z tohoto zmatku vyrůstají však též autoři, stojící dnes v čele literární práce dánské, v první řadě *Jørgensen*, *Jensen*, *Claussen* a *Michaelis*.

Zvláštním, ojedinělým zjevem v protestantské zemi je katolík-konvertita *Johannes Jörgensen* (nar. 1866). Na počátku své literární dráhy stál rovněž pod vlivem Drachmannovým, ale jen zcela nakrátko. Přestup ke katolické církvi (1896), vyvolaný hlubokými sympatiemi k Verlaineovi, Rimbaudovi, Mallarméovi, Barrésovi a jiným francouzským symbolistům katolického ražení, znamenal i úplný obrat v Joergensenově tvorbě. (Konverzi básníkovu podrobně vykládají knihy „Per mortem ad vitam“, „Lež a pravda života“ a „Můj životní názor“.) Odtud je totiž autor úplně v zasetí katolických ideí římské observance, jež propaguje vášnivě, ale nehlučně a co nejdůležitějšího: prostředky ryze uměleckými. Následuje básnická kniha „Vyznání“, otvírající dokořán čisté básníkovy srdce, a dále tendenčně katolické, ale na výsost umělecké knihy „Poslední den“, „Eva“, „Svatý oheň“, „Podobenství“, „Římské obrazy svatých“ a j. Významný obor Joergensenovy tvorby jsou poetické a hluboké cestovní causerie („Kniha poutníková“, „Umbrická kronika“, „Cesta do Svaté země“). I z nich vane živá víra jejich tvůrce. Čistý jejich sloh připomíná Jacobsena, po němž jest Jörgensen nejlepším dánským stylistou. Básnickou knihou o svém mládí „Ledové květy“ uzavřel sedmdesátiletý básník — též dobrý esejista („Sv. František z Assisi“, „Kniha o Goethovi“) — své jednostranné, ale bohaté životní dílo. — Opustiv vlast, žil Joergensen nějaký čas v Belgii jako docent lovaňské university. Byv odtud vy-

puzen za světové války Němci, usídlil se trvale v městě svého světce, Assisi, kde žije podnes. Jest litovati, že tento nadaný básník se vyřadil obsahem svého díla z plynulého toku soudobé kultury národní.

Proti citovému, náboženskému a západní kulturou vytríbenému dílu Joergensenovu stojí v příkré protivě protikřesťanská a selsky robustní tvorba *Johannesa V. Jensena* (* 1876), největšího současného spisovatele dánského. Radikální egoismus Drachmannův je též osudem jeho počátků, fantasticko-exotických povídek z cest, „Lesy“, „Exotické novely“, „Madame d’Ora“, „Intermezzo“, z nichž vane duch amerikanismu a snaha po románové reportáži. Jutské selství autorovo proniká z chmurných „Příběhů z Himmerlandu“, částečně i z románů „Královův pád“ a „Ejnar Elkjaer“. Jádrem Jensenova díla je však „Dlouhá cesta“, soubor románů: Ztracená země, Ledovec, Norne-Gaest, Loď, Krištof Kolumbus a Tažení Cimbrů. Obsahuje románové a mythologisující líčení života severských lidí od ledové doby až po objev Ameriky. (Cyklus vznikl v letech 1909—22 a jednotlivé části nevycházely v pořadu historicky-časovém.) V tomto mohutném díle oslavuje autor ve smyslu teorií rasových čistotu, svěžest a sílu svého gotsko-germánského kmene a současně uplatňuje mnoho nových (ale i románově-fiktivních) poznatků země- a přírodopisných. V nejnovějším (1936) a dějově nejzhuštěnějším románu „Pokušení Dra Renaulta“ vylíčil zbytek života filosoficky založeného muže, jemuž pozdní erotický zážitek se změnil v donquijotskou tragiku. Jensen jest dánským kandidátem Nobelovy ceny literární.

Neméně významni jsou dva doma velmi cenění

spisovatelé S. Michaelis a S. Claussen. *Sophus Michaelis* [čti Mikéls] (1865—1932) proslul povídkou „Aebelö“ a zejména dramatem „Revoluční svatba“, které prošlo i jevišti evropskými. Michaelis byl důkladným znalcem dějin, jimž dovedl vdechnout život, a to jak v motivech antických („Hellénové a barbaři“, „Římské jaro“, „Barbaři“), tak renesančních (sladce milostný román „Giovanna“) nebo napoleonských („1812“, „Elba“). *Sophus Claussen* (* 1865) psal jemné povídky a románky z cest („Antonín v Paříži“), ale jinak je vysloveným lyrikem intimní ražby: „Dánské léto“. Jeho životní dílo pantheistického zabarvení obsahuje sbírka lyriky „Svatba Titanie“ z roku 1928. S výjimkou Jenseny říká se těmto žákům Drachmanovým nepřesně „škola novoromantická“.

II.

Světová válka neměla významný vliv na dánskou literaturu, neboť Dánsko v obavě, aby je nestihl osud Belgie, prohlásilo se hned od počátku neutrálním (příčiny neutrality vyložil podrobně J. Brandes 1917 v dopise Clémenceauovi). Dánsko nesympatisovalo však za války s Německem, neboť vzpomínka na nešťastný rok 1864 byla děděna s rodou na rod a otázka šlesvicko-holštýnská stále bolestná a živá (po válce připadla část plebiscitního území holštýnského nazpět Dánsku). Kromě toho poznal Dán chladným rozumem Seveřana, na čí straně je právo a kde bezpráví. (Z významných lidí sympatisoval s Němci pouze Jirí Brandes. Sympatie ty byly později příčinou jeho pádu.) Ačkoli dánské knihy těšily se před válkou v Německu sympatiím a měly tam dobrý odbyt, psali

Dánové — právě v době, kdy u jejich břehů zuřila největší námořní bitva světa — knihy ostře namířené proti německé rozpínavosti a stupidnímu velíkášství Viléma II. (na př. Michaelis satiru „Král a lékař“), nic nedbajíce kmenového příbuzenství s Němci. Neutralita přinesla malé zemi nebývalý rozvoj blahobytu a zatím, kdy jiné státy válkou hynuly, poskytoval zemědělský stát válčícím mocnostem ze svých přebytků. Hospodářský blahobyť přivodil i rozmach kulturní. Jeví se zejména na literatuře, štědře podporované vypisovanými cenami (Gyldendalova, Andersenova a j.) a dotacemi (pivovarský fond Jacobsen-Carlsbergský). Dánsko je krátce šťastná země, která dává pěstitelům literatury, umění a věd nejen slávu a úctu, nýbrž i dostatečné prostředky hmotné. Kromě toho mají Dánové v touze po vzdělání a ušlechtilé zábavě ke knize srdečný vztah a téměř každý i průměrný občan má vlastní knihovnu, kterou pilně doplňuje. Že tak mohutná čtenářská obec má pronikavý vliv na knižní produkci, je samozřejmé.

Než vraťme se k autorům, jež jsme opustili. Na prvním kroku poválečným písemnictvím setkáváme se s dámami. Předně s přítelkyní našeho národa, *Karin Michaelisovou* [čti Mikélsovou] (* 1872). Debutovala 1910 odvážnou, ale ukvapenou a nepromyšlenou knihou o duševním životě ženy v přechodu „Nebezpečná léta“ (přeložena do několika světových řečí) a dlouho trvalo, než jí Evropa odpustila tento nešťastný výlet do sféry sexuálně-sensitivní. Později psala něžné románky ze života dětí „Dítě“ a „Bibi“ (III. díl jedná o holčičce Bibi v Československu). Poesii své vlasti vylíčila v knize „Zelený ostrov“. Pětidílný román „Strom dobra i zla“ vypravuje o klopotné cestě mladé umělkyně Gun-

hildy Grottové za životním snem. První díl tohoto cyklu „Děvče se střepinami“ jest na umělecké výši, což není možno říci o dílech dalších. Michaelisová — jinak autorka u nás i v Německu oblíbená — trpí v posledních letech přeceňováním vlastních sil, jevícím se v románové nadprodukcii se všemi důsledky. Více než Michaelisová je v Dánsku vážena romancierka odvážných námětů *Thit Jensenová*. Ač formátem menší, má solidnější pracovní metodu. *Agnes Henningsenová* líčí ženské erotické problémy („Moc dítěte“, „Dokonalá žena“), na štěstí humorem výrazně kodaňským. *Ingeborg Maria Sick* zpracovává jímavě tytéž problémy v klášterích a válečných lazaretech. *Inga Nalbaldian* (paní Collinová) získala lit. cenu za román „Dítě“, dýšící mateřskou láskou a něhou. *G. Lembcke-ová* studuje v generačních románech rodinné vztahy, *Mathilde Malling* je nadanou historičkou („Román o prvním konsulovi“) a *Marie Bregendahlová* hojně čtenou povídkářkou dánského venkova. Rovněž paní *A. Ehrencrone-Kidde*.

Ze skromných předválečných začátků významem vzrostl grundtvigiánský pastor *Jakob Knudsen* (1857—1917) řadou hodnotných, mírně konservativních románů, z nichž vyniká „Martin Luther“, rovněž zesnulý *Jeppe Aakjaer* (Ókér), venkovský povídkář, píšící jutským nářečím, autor pietního životopisu St. St. Blichera. Generačními — v Dánsku velmi oblíbenými — problémy zabýval se kritik *Poul Levin* († 1929) („Dánské rodiny“) a nyní *Gyrithe Lemche*. K starším pracím *Emila Rasmussena* (* 1872) na věčně nové thema „žena“ („Sestra Ingeborg“, „Via del Inferno“, „Co ženy chtějí“, „Co ženy sklídí“) nově přibýly hojně čtené, ale kritikou ne vždy jednomyslně doporučené romány,

kosmopolitický cyklus „Polská krev“. Žhavá erotika Rasmussenových románů (pro niž byl ve své puritánské vlasti dlouho odmítán) plyne z jeho dlouhodobého života v Itálii. Této zemi svých snů a své práce věnoval román „Studený Eros“, podivuhodnou líceň lidí i přírody římské Campagně. „Před tváří Boží“ je knihou naplněného osudu: autor vypravuje v ní pohnutě o pozvolném umírání své milované choti. *Lauridse Bruuna* (* 1864), plodného a všestranného spisovatele, poznali jsme i my z jeho exoticko-zábavných „knih van Zantenových“ a podivili jsme se jejich šíři, bohaté fantasií a barvitě plastičnosti. Ačkoli umění ustupuje v nich pestrosti a zajímavosti, jsou nejčtenějšími knihami dnešního Dánska. V Německu prodalo se jich půl milionu výtisků. Čtyřdílný román *Svenda Leopolda* z Holbergova života připomíná našeho „F. L. Věka“. Autor — jenž psal též satirické romány ze společnosti — vystihl v něm zejména ráz a kolorit doby. Zesnulý *Sven Lange* vydal poutavý a dokumentární román o vztahu Struenseeově k nešťastné královně Karolině-Matildě „Den v hirschholmském zámku“. Tento populární román byl též zfilmován. V „Posledním boji“ glosoval nestranně spor Brandesův s novogrundtvigovci. Řadou dobrých románů na sebe upozornil *Knud Hjorte* (Jorte). Roku 1922 vypsalo největší dánsko-norské nakladatelství Gyldendalovo značnou (1/4 mil. Kč) cenu na nejlepší dánský román. Vítězem hojně obeslané soutěže byl málo známý autor *Anker Larsen* (* 1874) románem „Kámen mudrců“. Rozhodnutí poroty potvrdili spontánní chválou i literární vůdci Brandes a Hamsun. Základní děj „Kamene mudrců“ je prostý: venkovský mladík znásilní služku, zabije ji, a štván pietistickými představami, pokusí se

o sebevraždu. Kolem této osnovy nashromáždil autor řadu vedlejších výjevů, úvah a charakteristik, jež skloubil s nevšední důmyslností. Román, zabíhající místy do mlžin metafysiky a spiritismu, a jemný zvláště psychologickými rozbory, dokazuje vysoké étos lidské duše na cestě k Bohu. Následující román Larsenův „Marie a Marta“ jest jeho protikladem. Slabší tato práce postrádá však žádoucího estetického účinku.

Dobrym spisovatelem románů („Divy Kláry van Haag“ a „Pod zlatým křem“) je i v Německu oblíbený *Johannes Buchholtz*, jemný humorista a ironik.

Dánský Seton Thomsen, *Svend Fleuron* specialisoval se na líčení přírody a zvířecího života, který podává plasticky a lidskému srdci přístupně (na př. věrnou lásku labutího páru v knize „Labutě“). *Aage* (Óge) *Madelung* horuje pro život na venkově, lesy, lov a moře („Statek na měsíci“). Oblíbenou četbou jsou sélandské povídky *Thorkilda Gravlunda*, jehož román z války s Pruskem a Rakouskem dosáhl popularity Ristova „Nováčka“. Z nábožensky konservativního Jutska těží selský povídkář *H. Söiberg*. A že má Dánsko též román detektivní, a to neméně hodnotný než anglický, dosvědčují hojně čtení autoři *Palle Rosenkrantz*, *Otto Rung* („Smitsonova podivná proměna“) a *Jens Anker* („Zavraždil . . .“).

Všichni tito spisovatelé těží z prostředí občanského. Vedle nich je skupina autorů socialistických, v čele s „dánským Gorkým“, *Martinem Andersenem-Nexö* (* 1870), jenž vypráví o proletářském prostředí, z něhož vyšel. Nyní jest učitelem. Proto též v jeho knihách mírné tendence komunistické tkví cosi didaktického, specificky „kantor-

ského“. Nexö je tendenční v lepším smyslu toho slova a mluví rád jménem kolektiva, jako by stál vně příběhů, které vypravuje. Předností jeho je, že je vždy aktuálním. Pomíjíe všechen historism a reminiscence, pracuje o ožehavých otázkách dneška (omyly doby, problémy národní, třídní, války, sexu a j.). Jeho knihy trpí do určité míry konvenčním výrazem a žurnalistickým pathosem. Kredem severského socialismu stal se jeho „Pelle — dobyvatel“ s románovými pokračováními „Ditta, dcera člověka“ (život dělnice) a „Stine, lidské dítě“. Selské sociální drama „Lidé na Dangardu“ bylo v předhitlerovské době repertoární hrou německých divadel. K Nexöovi druží se socialističtí romanopisci-samoukové: *Johan Skjöldborg* (1862 až 1936) „Gyldholm“, *Hans Paulsen*, *Einar Mikkelsen* (život Eskymáků a zlatokopů v Americe a na Aljašce), *Knut Becker* („Svět čeká“, román ze života dětí ve vychovatelně) a mladá *Andrea Andreason* (povoláním pomocnice v domácnosti), jež obdržela 1936 za román „Smrt má klíč“ Andersenovu cenu. Jak vidíme, jest těžiskem současné dánské tvorby román. Ale nechybí ani dobrých básníků. Patří k nim veršovanou idylou ze života v provincii „Jan a Elsa“ *Harald Bergstedt*, zvaný za romanopisectví („Země šilenství“) dánským Hamsunem.

Ani dramatiků nemá Holbergova země nedostatek. Starší *Henri Nathansen* („Letní noc“, „Průlom“) zabývá se výhradně židovským prostředím, z něhož vyšel, *Julius Magnussen* („Mrtvý velikán“) měšťanským. *Eigill Rostrupp* napsal s A. Larsenem populární veselohry „Bunkovy předhistorie“ a „500 %“ (o válečném zbohatlíku dobrého srdce), *Karen Bramsonová* (žila od války do smrti v Paříži

a pracovala literárně též v okkultismu a metafysice) hry staršího stylu „Berengaria“ a „Profesor Klenow“. Ostrou polemiku mezi grundtvigovci a brandesovci vyvolal *Helge Rode* dramatickou persifláží „Šel muž z Jerusalema“, ostře namířenou proti Brandesovi.

Z mladých nejúspěšnějším divadelníkem je *Kaj Munk*. Jeho dramatická diskuse na náboženský motiv „Na počátku bylo slovo . . .“ měla u intelektuálního obecnstva značný úspěch. Lidové hry píše *Johannes Heskjaer* („Kristina“), humoristé *Jens Locher* („Ročník 1929“) a *Sven Clausen*, jehož komedie „Naši jedineční mandarini“, satira na současné dánské poměry, měla zvučný ohlas.

Z populárně-cestopisné — v Dánsku velmi oblíbené — literatury jmenujeme románové knihy („Veliký lov“, „Rok v Grónsku“) polárních badatelů a polorodých Eskymáků bratří *Vilhelma* a *Knuda Rasmussenů* a neméně čtené povídky z rovníkové Afriky od cestovatele-lovce *Jürgena Jürgensena* („Bůh pralesa“, „Povídky z Konga“).

Vedle bohatého písemnictví poučného, zejména filosofického, životopisného a memoárového, hojně zastoupen je obor u nás málo známý, zato oblíbený v pietistické zemi, literatura kazatelská a lidově-náboženská.

III.

Konečně k nejmladším.

Jest jich pravá spousta, příval, lavina. Obyčejně začínají drobnou lyrikou — to je již tradice. Někteří pouštějí se však hned do románů. Nehledají nových cest, nechťejí býti za každou cenu aktuální, nejsou průbojní, ale nepodléhají též efemerním

módám literárních směrů a skupin. Jdou dobře vyšlapanými cestami a odbočí-li někdo, po čase se pokorně vrátí. Většina je odvislá od uznaných spisovatelů, někde vidíme i zřetelný vzor mistrův (na př. u žáků Michaelisových: staršího *Thorvalda Seedorfa* a mladších *Kai Hofmanna*, *Poul la Cour-a*, *E. Bönnelycke-a* a *Otto Gelstera*). Hloubka názoru a dokonalé zpracování námětu je znakem i těch nejmladších. Také je unáší severská snivost a radost z věčně zelené přírody, také oni hloubají o lidské duši, také je láká cizí barevný svět, zejména Itálie, jež je vytouženou zemí Seveřanů — snad proto, že její slunce a barvy jsou protikladem klidné a monotonní přírody dánské.

Neuvedu jmen všech nových autorů, jen těch, kdož hned při vstupu do literatury došli uznání.

Je to přede všemi poručík *Arne Stevn* barvitými příběhy z cizinecké legie. Hojně čten je *Otto Kampenův* „Deník mladého děvčete“ (jemuž se provdá matka po druhé). Tragikou autora, osleplého dánsko-norského malíře *Karla Konowa* dýše svěživotopisný román „Oči Adama Boöcka“, kniha otřásající nitrem i přes hořký úsměv autorův. *Johanne Madsenová* věrně vyobrazila život přístavního dítěte, odkázaného samo na sebe. „Smelteovny“ *Einara Rousthöi* a „Bianca Capello“ *Georga Rönberga* jsou dámy italské renesance. Vzácný smysl pro melodii a kulturu slova projevil *Jacob Paludan* v jutském románu „Ptáci kolem ohně“. Jako stylist je srovnáván s J. P. Jacobsenem. *Nis Petersen* vydal v rychlém sledu dva významné romány: „Ulice opánkářů“, v němž podivuhodným způsobem evokoval všední život antických občanů v době pronásledování křesťanů a „Rozlité mléko“ sugestivní líceň doby irské revoluce (1920—22). Obě knihy,

jimiž mladý Dán zasáhl účinně do soudobé literatury evropské, jsou přeloženy do několika cizích řečí. *Marcus Lauesen* napsal 1931 rodinnou kroniku „A nyní čekáme na loď“. Široce líčí trapný zánik zámožné patricijské rodiny, vypomáhaje si často vraždami, brutálnostmi, šílenstvím, hysterií a jinými strašidelnostmi. Je s podivem, že tato tlustá kniha, která průměrnému čtenáři „jde na nervy“, vyšla v nákladu 35.000 výtisků.

Možná, že zatím, kdy píší tato slova, nejsou již tito mladí debutanty, neboť v Dánsku, kde vydávají veliká nakladatelství práce nových spisovatelů v desetitisícových nákladech, jest jen krůček od začátečníka k uznanému autoru. Třeba již nastoupili na jejich místa jiní, ještě mladší, ještě hodnotnější a ještě výbojnější.

A právě v tomto náporu mladé generace jeví se kulturní život a síla malého, ale sympatického, pilného a vzdělaného národa dánského.

ISLANDSKÁ LITERATURA

STARŠÍ

(Od 15. do poloviny 19. století)

15. a 16. století je doba duchovně neplodná, žijící ze vzpomínek na slavnou epochu národní poesie, z jejích plodů a tradic. Příčina úpadku je politická i hospodářská. Za dánské vlády poklesla islandská národní myšlenka, stará spisovná řeč upadla a na její místo jako výraz vzdělanosti nastoupila dánská. Kultura soustřeďovala se v Kodani, kde byla jediná universita skandinávského severu. Odtud vyzařovala vzdělanost i na Island. V lidu však žila dál mateřská řeč, stará „dönsk tunga“, již mluví a píše (s menšími změnami) Island podnes. Hospodářský úpadek tkvěl v nepříznivých poměrech klimatických a vyživovacích. Hornatý ostrov byl obydlen jen na jižním pobřeží, ale i zde byl boj o život tuhý. K tomu přistupovaly pohromy, jimiž byl Island štědře navštěvován: epidemie, hlad, mor (v letech 1402—4 skosil $\frac{2}{3}$ obyvatelů), kruté zimy (Island = země ledu) a sopečné výbuchy. Dánská hospodářská politika, jež byla Islandu bezmyšlenkovitě oktrojována, se na tamní poměry nehodila a hospodářský život rdousila.

Reformace přinesla při svém vstupu na Island náboženskou literaturu, zejména překlad Nového Zákona. Pořídil ho 1540 Odd Gúðiskalksson, evang. kazatel, jenž se za cesty po Německu hojně stýkal s Lutherem. Celé Písmo sv. přeložil 1584 biskup Gúðbrand Thorlaksson. Na základech jimi polože-

ných úspěšně budovali kazatelé *Hallgrim Pjetursson* a *Jón Thorkelsson Vidalin*, skladatelé postil, žalmů a duchovních písní. Rozhraní stol. 16. a 17. je ve znamení obnovy staré poesie učeným studiem a soustavným badáním o starožitném písemnictví. Otcem těchto snah byl *Arngrim Jónsson* (1568 až 1648), zakladatel slavného rodu Vidalinů. Současníci mu říkali „hinn laerdi“ (učený). Shromažďoval písemné památky a překládal do latiny, aby je zpřístupnil evropskému učenému světu. Že se mu to zdařilo, vidno z nadšeného zájmu o tyto starožitnosti v Dánsku i Švédsku a tuhých bojů mezi universitami kodaňskou a upsalskou o získání těch památek. Dánský král Bedřich III. jmenoval dva vynikající Islandany — *Thormodda Thorfassona* (Torfaeus, 1636—1719) a *Arniho Magnússona* (1663 až 1730) — svými starožitníky a tlumočníky („antiquarius et interpres regius“). První zasloužil si poctu svou „islandskou hypotesou“, t. j. tím, že dovedil (rozumí se uměle) původ dánských králů od mytických panovníků islandských a tím posílil jejich legitimitu. Druhý, že sebral a Fredriku III. věnoval ohromné množství starožitných rukopisů a památek. O bohatství sbírky můžeme si učiniti představu z t. ř. „arnamageské sbírky“ (kterou chová kodaňská universita), ač je pouhou třetinou původního pokladu (většina cenných antikvarií vzala za své při četných požárech Kodaně). Starožitnická doba probudila též nové pěstování řeči. V tom oboru vynikli slovníkáři a gramatici, žijící na přelomu 17. a 18. věku, *Runolf Jónsson*, *Magnus Olafsson*, *Gudmud Andersen* a *Pál Jónsson Vidalin*. Badání o starožitnostech kvetlo po celé 18. století. V řadě učenců oné doby zaujímají vynikající místa *Finn Magnússon* (1781—1847), jenž sestavil ze staré

národní poesie nordickou mytologií, a dále *Jón Espolin* (1769—1836), první vědecký dějepisec. 1816 byla konečně ustavena „islandská literární společnost“, která si vzala za úkol hledati a zachraňovati starobylé knihy a rukopisy, studovati je a uveřejňovati. Tehdy znovu ožila v knihách nových básníků skaldská (zejm. rímurská) poesie a rodové ságy byly nově zpracovávány v duchu doby. Zkrátka byl to čas nadšeného vlastenectví islandského, jež bylo částí celoskandinavského hnutí. Stopou prvního novoislandského básníka *Stefána Olafssona* (1620—88) kráčejí nyní *Bjarni Thorarens-son* (1786—1841) a *Jónas Hallgrímsson* (1807—45), oba opěvatele venkova, idylikové opravdového citu a mistrného výrazu. Brány ostrova otvírá světové literatuře *Jón Thorlaksson* (1744—1819), překladatel Homéra, Shakespeara, Milтона a Klopstocka. První islandský romanopisec je *Jón Thor-darsson* (1819—1868). Jeho populární novely „Jinoch a dívka“, „Muž a žena“, čerpané z venkovského prostředí, jsou první novoislandské knihy, přeložené do cizí řeči (němčiny), okénkem, jímž mohla tehdejší Evropa nahlédnouti do života obyvatelů vzdáleného a mytického ostrova.

Mile starosvětské prostředí Islandu v prvních letech 19. století zaznamenáno je prostým, místy tklivým způsobem v knize paní *Gythy Thorlaciové* „Vzpomínky z Islandu v letech 1801—1815“. Památník byl napsán v letech čtyřicátých, tiskem však vydán až 1930.

NOVĚJŠÍ

(1850—1918)

Zmíněné již národní hnutí neomezovalo se na poesii, nýbrž účinně zasahovalo i do jiných oborů vzdělání, zejména do zeměpisu, národního hospodářství a praktických otázek, o nichž vydávali drobné spisky oba *Steffenssonové*, *Olaf* (otec) i *Magnus* (syn). Z hnutí vzešla i myšlenka na novou ústavu, neboť bylo všeobecně uznáváno, že se dánská ústava a státní administrativa na výjimečné postavení Islandu v dánském soustátí nehodí. Hnutí stál v čele a o smírné vyřešení věci usiloval historický badatel *Jón Sigurdsson* (1811—79). Výsledkem akce byl říšský zákon z 2. ledna 1871, jímž dal král Kristian IX. Islandu novou a samostatnou ústavu, kterou téhož roku sám islandskému sněmu (althingu) slavnostně doručil. Tím bylo bratrské přátelství obou zemí utvrzeno.

Jakmile zavál duch politické a kulturní volnosti, spěchali domů spisovatelé, odchovaní kodaňskou universitou a dosud bydlící v Dánsku: *Grímur Thomsen*, *Benedikt Gröndal* a *Steingrímur Thorsteinsson*. První byl diplomat-básník, druzí — profesor a učitel — překladatelé světové poesie. (Gröndal byl kromě toho svérázný humorista. Jeho veselá „Sága o Napoleonovi“ je dosud v oblibě širokých vrstev.) Rovněž *Matthías Jóhannsson*, sám básník vysokých kvalit, mistrně přebásnil Shakespeara, Byrona a Tégnerovu „Ságu o Fridhjófovi“, *Einar Benediktsson* dílo Ibsenovo. Z původní lyriky vynikli *Einar H. Kvaran* (1859) a ministr *Hannes Hafsteinn* (1861—1922). V nádherné skladbě „I hafisnum“ projevil vřelý cit pro vlast, o niž se tolik zasloužil na poli politickém. Beletrie dělí se na dva početně

asi stejné tábory. — V prvním jsou „ruralisté“, vypravující jasným a svěžím slohem o životě venkovanů, rolníků a rybářů: *Gudmundur Fridjónsson* (* 1869), *Gudmundur Magnússon* (pseudon. *Jón Trausti*, 1873—1918), *Jón Stefánsson* (pseud. *Thor-gils Gjallandi*, 1851—1915) a mírný pesimista *Jónas Jónasson* (1856—18). V druhé skupině jsou spisovatelé proletariátu, líčící strádání dělnických tříd a jejich boj o větší skývu chleba: *Stefán G. Stefánsson*, *Gestur Pálsson* a *Thorsteinn Erlingsson*. Jejich sloh je těžký a epika — místy tendenční — mění se jim zhusta v hořkou satiru.

SOUČASNÁ

(Od r. 1918)

Island byl prohlášen roku 1918 samostatným státem (královstvím) a má nyní s Dánskem toliko společného panovníka. A jako země byla přijata za rovnocenného člena evropských států, tak i literatura islandská stala se z provinční evropskou. Ovšem vliv dánské vzdělanosti je v ní dosud zřejmý. Vždyť vůdčí osobnosti dnešního literárního Islandu — Gunnarsson, Svensson a Kamban — jsou jí odchováni a také dánskou řečí spisují. Do písemnictví islandského zahrnujeme je proto, že jsou islandští rodáci a celá jejich tvorba je typicky islandská — náměty i zpracováním.

Gunnar Gunnarsson (* 1889), dnes nejznámější islandský romanopisec, počal své dílo vypravováním o islandském chlapci *Uggi Greipsonovi* a pokračoval v něm v románu „Lodi na obzoru“. V dalších románových skladbách „Pobřežní příběhy“, „Rod na Borgu“ a „Břeh života“ maloval

širokým štětcem a temnými barvami tvrdý život sedláků a námořníků. „Sedm dní temnoty“ líčí týden zoufalého života islandského lékaře Grímura Ellidagrímura a milostný konflikt, jehož se stává obětí. Staroislandské motivy z doby hrdinské i křesťanské obnovil al fresco v řadě knih, psaných s neobyčejnou znalostí prostředí a přímo sugestivní fantastikou. — Zejména nový román „Vikivaki aneb Zlatý žebřík“ slučuje podivuhodně prvky pohanské i křesťanské představy posledního soudu. Svůj málo radostný život za mládí zobrazil Gunnarsson v pětidílném románu „Kostel na kopci“. Ale i Dánsku věnoval odměnou za pohostinství významnou knihu: „Ottilia“, v níž vypravuje o životě patricijské rodiny kodaňské od r. 1820 po světovou válku. „Jón Arasson“ je románovou apoteosou slavného biskupa islandského, jenž žil v XVI. století.

Jón Svensson, kněz řádu Jesuitského a profesor náboženství, narodil se 1857 na severním Islandě a je přímým potomkem prvních osadníků, kteří vstoupili na ostrov kolem 890. Od svých 13 let dlí nepřetržitě na různých místech evropské pevniny, nejvíce v Dánsku, Francii a Německu, jejichž řečmi píše. Své — na rozdíl od Gunnarssona — šťastné mládí zachytil v půvabných povídkách o chlapci Nonnim („Dobrodružství chlapce Nonniho“, „Za slunných dní“, „Město na mořském břehu“ a j.). Ze všech těchto katolicko-optimistických knih vane kouzlo bezprostřednosti, nelíčené dobrosrdečnosti a chlapeckého gentlemanství. *Gudmundur**) *Kamban* (*1888) vkládá do svých knih — známá je u nás „Panna na Skálholtě“ — svěžest, barvitost děje a dokonalou znalost starodávných

*) čti Gudmundör.

pověstí a legend. Román „Ragnar Pinson“ řeší revolučním způsobem problém viny a trestu, drama „Hadda Padda“ a „Mramor“ vynikají po stránce psychologické charakteristiky. V soudobé dramatice vynikl též dánsko-islandský naturalista *Jóhann Sigurjónsson* („Eyvind z hor“). Bohužel zemřel v mladém věku. Jiný mladý autor, *Kristmann Gudmundsson*, náleží životem i mladistvým dílem („Jitro života“) Norsku. *Indridi Einarsson*, sám též dramatický autor, přeložil do islandštiny mnoho vynikajících ukázek současné dramatiky světové. Islandský dnešek představují mladí autoři: básnířka *Unnur Bjarklind* (pseud. Hulda), originální esejista *Thorgerbur Thordarsson* („Listy Lauře“) a vypravěči *Kristin Sigfúsdóttir*, *Gudmundur Hagalin*, *David Stefánsson*, *Stefán frá Hvitadal* a *Halldor Kíljan Laxnes*. Ukazují sice mladistvou sílu a pružnost, snahu po novém slohu a výraze, ale s pevným úsudkem o nich nutno vyčkati až do jejich zralých let.

Islandské vědě dostalo se roku 1911 pevného základu založením university v hlavním městě Reykjavíku. Působí na ní učenci světového jména: filolog a neúnavný vydavatel islandských ság *Finnur Jónsson*, jenž psal též o Československu kde pobyl několik neděl, zeměpisec a geolog *Thorvaldur Thoroddsen*, politický dějepisec *Jón Thorkelsson* a literární historik *J. C. Poestion*.

Konečně stojí za zmínku, že nejrozšířenější islandsky psané noviny („*Timarit Thiodraeknisfelags Íslendinga*“) nevycházejí na ostrově samotném, nýbrž v kanadském městě Winnipegu, kde je silná kolonie islandských řemeslníků a dělníků (horníků). O jejich životě píše populární anglická autorka Laura Selver.

A dojem ze současné literatury islandské? Je mladá a nerozvitá. Je však živá, zajímavá, svěrázná a spočívá na pevných základech starodávné kultury. Patří jí budoucnost.

U K A Z A T E L S P I S O V A T E L Ů

Aagesön	17	Bragi (skald)	13
Aakjaer	47	Brahe	19
Aarestrup	32	Bramson(-ová)	50
Aelnoth	17	Brandes Edvard	36
Andersen Anton	42	Brandes Jiří	36
Andersen Gudmund	58	Bredahl	32
Andersen Hans Chr.	32	Bregendahl(-ová)	47
Andersen-Nexö	49	Brix	38
Andersen Vilhelm	38	Bröchner	35
Andreason(-ová)	50	Brönstedt	41
Anker	49	Brorson	24
Arrebo	20	Brosböll	30
		Brun J. N.	27
Bagger	30	Bruun Laurids	48
Baggesen	26	Bruun M. C.	25
Bang	39	Buchholtz	49
Bartholin Kaspar	19		
Bartholin Thomas	19	Claussen H. N.	35
Bauditz	40	Claussen Sophus	45
Becker	50	Claussen Sven	51
Benediktsson	60	Cour	52
Bernhardt	31		
Bergsöe	39	Drachmann	41
Bergstedt	50		
Bjarklind(-ová)	63	Ehrencrone-Kidde(-ová)	47
Blaumöller	42	Einarsson	63
Blicher St. St.	32	Erlingsson	61
Blicher-Claussen(-ová)	41	Espolin	59
Bödtcher	30	Essmann	40
Bögh	30	Ewald H. F.	30
Bönnelycke	52	Ewald Joh.	26
Borch	19	Ewald K.	40
Bording	20		

Finsson (skald)	13	Ingemann	32
Fleuron	49	Ipsen	42
Fridjónsson	61	Jacobsen	38
Gelster	52	Jensen	44
Gjellerup	40	Jensen (-ová) Thit	47
Goldschmidt	36	Jóchumsson	60
Gram	24	Jónasson	61
Gravlund	49	Jónsson Arngrim	58
Griffenfeld	20	Jónsson Finnur	63
Gröndal	60	Jónsson Runolf	58
Grundtvig	31	Jørgensen	43
Gúdiskalksson	57	Juel-Hansen (-ová)	41
Gudmundsson	63	Jürgensen	51
Gunnarsson	61	Kaalund	30
Gyllembourg-Ehrens- vaerd (-ová)	31	Kamban	62
Hafsteinn	60	Kampen	52
Hagalin	63	Kierkegaard	33
Hallgrimsson	59	Kingo	20
Hauch	30	Knudsen	47
Heiberg J. L.	30	Konow	52
Heiberg P. A.	25	Kvaran	60
Helgesen	18	Lange	48
Hemmingsen	19	Larsen Anker	48
Henningsen (-ová)	47	Larsen Karl	40
Herborn	18	Lauesen	53
Hertz	32	Laxnes	63
Heskjaer	51	Lembcke (-ová)	47
Hjorte	48	Lemche	47
Hofmann	52	Leopold	48
Höfding	36	Levin	47
Holberg	20	Locher	51
Holstein	42	Madelung	49
Hostrup	30	Madsen (-ová)	52
Hulda viz Bjarklind	63	Magnussen	50
Hvitadal	63	Magnusson Arni	58
Chiewitz	30	Magnusson Finn	58
Christiansen	40	Magnusson G. (Trausti)	61
		Malling (-ová)	47

Martensen	35	Recke van der	42
Michaelis(-ová)Karin	46	Richardt	30
Michaelis Sophus	45	Rist	41
Mikkelsen	50	Rode	51
Möller Niels	42	Römer	19
Möller P. L.	39	Rönberg	52
Möller P. M.	30	Rördam	42
Molbech	30	Rosenkrantz	49
Munk	51	Rostrupp	50
Müller viz Paludan	33	Rousthöi	52
Münster	35	Rung	49
Nalbaldian(-ová)	47	Saemund (Sigfusson)	12
Nansen	40	Saxo Grammaticus	17
Nathansen	50	Seedorf	52
Nexö viz Andersen-		Schack	38
Nexö	49	Schandorph	39
Nielsen Rasmus	35	Scharling	39
Nielsen Zacharias	39	Sibbern	35
Oehlschläger	28	Sick	47
Olafsson Magnus	58	Sigfúsdóttir	63
Olafsson Stefan	59	Sigfusson viz Saemund	12
Palladius viz Plad	19	Sigurdsson	60
Pálsson	61	Sigurjónsson	63
Paludan Jacob	52	Skeel	22
Paludan-Müller	33	Skjöldborg	50
Paulsen	50	Skram	39
Pedersen	18	Söiberg	49
Petersen	52	Staffeld viz Schack	30
Pjetursson	58	Stagefyr	18
Plad	18	Starkad (skald)	13
Ploug	30	Steensen (Steno)	19
Poestion	63	Steffánsson David	63
Pontoppidan Erik	24	Steffánsson Stefán	61
Pontoppidan Henrik	40	Steffánsson J. (Thorgils gjallandi)	61
Rahbek	25	Steffens H.	28
Rasmussen Emil	47	Steffensson Magnus	60
Rasmussen Knud	51	Steffensson Olaf	60
Rasmussen Vilhelm	51	Stevn	52
		Stub	24
		Stuckenberg	42

Sturlusson	14	Thorlaksson G.	57
Suhm	24	Thorlaksson Jón	59
Sunesön	17	Thoroddsen	63
Svensson	62	Thorsteinsson	60
Syv	20	Torfaeus viz Thorfas- son	58
Tavsen	19	Tott(-ová)	41
Tepsöe	39	Trausti viz Magnusson G.	61
Thjodolf (skald)	13		
Thomsen Grímur	69	Ulfeld(-ová)	20
Thomsen Vilhelm	30		
Thorarensen	59	Vedel A. S.	20
Thordarsson (skald)	13	Vedel Valdemar	38
Thordarsson Jón	59	Vidalin J. T.	58
Thordarsson Th.	63	Vidalin P. J.	58
Thorfasson	58		
Thorgils gjallandi viz Steffánsson	61	Wessel	27
Thorgilsson	13	Wied	40
Thorkelsson	63	Winther	32
Thorlacius(-ová)	59		

OBSAH

PÍSEMNICTVÍ STAROSEVERSKÉ.	9
LITERATURA DÁNSKÁ.	15
Počátky	17
Církevní převrat	18
Renesance	19
Holbergova doba	20
Osvícenství	25
Romantika	27
Realism	35
20. století	43
LITERATURA ISLANDSKÁ	55
Starší	57
Novější	60
Současná	61

P R A M E N Y

Just Bing „*Dějiny norské literatury*“ (přeložila Mil. Krausová-Lesná 1912).

Fred. Winkel Horn „*Geschichte der Literatur des skandinavischen Nordens*“ (1880).

Johannes Jörgensen „*Geschichte der dänischen Literatur*“ (1908).

W. H. Kotas „*Die skandinavische Literatur der Gegenwart*“ (1925).

Finnur Jónsson „*Den islandske Literaturhistorie*“ (1907).

Hilma Borelius „*Die nordischen Literaturen*“ (1931) a několik monografií.

Kapitoly 20. století (dán.) a *Současná literatura* (islandská) nejsou na pramenech závislé.

DR. KAREL HÁDEK • PANORAMA LITERATUR

DÁNSKÉ A ISLANDSKÉ

Vydala a vytiskla Česko-slovenská grafická Unie a. s. v Praze, 1939

DR. KAREL HÁDEK

Novinka

PANORAMA LITERATUR DÁNSKÉ A ISLANDSKÉ

Knížka, podávající na pouhých 80 stranách **úplné dějiny literatur dánské a islandské**, vypravuje v časovém postupu **stručně, svěže a nestranně** o životě a díle více než 250 spisovatelů, snažíc se zároveň o výraznou charakteristiku jednotlivých dob a směrů, stanovení kulturních oblastí a vzájemného poměru severských národů a jejich řečí, obsahujíc dějiny obou písemnictví od doby, kdy se zrodily z národní poesie, **až po mnohotvárnou přítomnost** – jíž věnuje zvláštní péči – otvírá zejména nový pohled na neznámé dosud písemnictví novoislandské. **Přehled je první svého druhu u nás a sceluje citelnou mezeru našeho poznání obou sympatických literatur severských.** Bude proto vítanou příručkou nejen široké obce čtenářů literatur dánské a islandské, nýbrž i všech přátel pokročilé kultury severských národů. Autor knihy jest znám jako překladatel dánské moderní lyriky a znalec severských literatur. Možno tedy očekávat, že PANORAMA bude přijata čtenáři právě tak vlídně jak je přijali odborníci.

72 STRAN

U VŠECH ŘÁDNÝCH KNIHKUPCŮ

ČESKO-SLOVENSKÁ GRAFICKÁ UNIE A. S. V PRAZE

2287a

Brož. za Kč 9.—

Váz. za Kč 10.20